

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันกระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ดันตัวทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทยซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่จำนวนมาก และได้รับการสนับสนุนอย่างดีจากหน่วยงานภาครัฐ และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้อย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้รับการสนับสนุนแนวความคิดเรื่องการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนซึ่งให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และต่อเนื่องตั้งแต่เริ่มแรก เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นอย่างแท้จริงซึ่งประโยชน์ที่กล่าวนี้หมายความรวมถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทนหรือกลับมาบำรุงรักษาและจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วย

แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคกลางที่มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศไปเยือนจำนวนมากแห่งหนึ่งก็คือถ้ำค้างคาว ซึ่งอยู่ที่ ต.เตาปูน อ.โพธาราม จ.ราชบุรี ทีมวิจัยเห็นว่า น่าสนใจอย่างยิ่งเนื่องจากมีค้างคาวอาศัยอยู่มากถึง 300 - 400 ล้านตัวมีค้างคาวรวม 17 พันธุ์ ทุกเย็น ค้างคาวจะบินไปหาอาหารบริเวณจังหวัดสมุทรสงคราม และบินกลับมาถ้ำในช่วงใกล้รุ่ง เป็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจอย่างยิ่ง จนทำให้มีประชาชน และนักท่องเที่ยวทั้งจากจังหวัดใกล้เคียง จากจังหวัดอื่น ๆ รวมถึงนักท่องเที่ยวต่างชาติ ต่างมุ่งมาที่ จ.ราชบุรี เพื่อเฝ้าดูฝูงค้างคาวที่บินไปหาอาหารที่ทอดยาวสุดสายตาในช่วงเวลา 18.00 น. ของทุกวัน จากจำนวนค้างคาวที่มีจำนวนมาก ยังมีผลสืบเนื่องตามมาอีกด้วย เช่นการสร้างผลิตภัณฑ์ "มูลหรือขี้ค้างคาว" ภายในถ้ำค้างคาว ซึ่งมีคุณสมบัติในการทำปุ๋ยเพื่อใช้กับต้นไม้ผลทั้งหลาย และมีชื่อเสียงรู้จักกันมาอย่างยาวนานหลายสิบปี โดยหากจะนับถึงมูลค่าของมูลค้างคาวดังกล่าวนี้มีมูลค่ามหาศาลถึงกว่าปีละ 20 ล้านบาท ที่หล่อเลี้ยงชุมชนเตาปูน และละแวกใกล้เคียง ทุก ๆ วันเสาร์ ชาวบ้านจะได้รับการว่าจ้างจากวัดเขาช่องพราน ซึ่งเป็นเสมือนเจ้าของพื้นที่ ให้เข้ามาเก็บมูลค้างคาวเพื่อขายให้กับชาวไร่ ชาวนา หรือแม้แต่พ่อค้า ที่สนใจเข้ามาซื้อมูลค้างคาว โดยแต่ละสัปดาห์จะมีมูลค้างคาวไม่ต่ำกว่า 100 กระสอบ

ประเด็นที่น่าสนใจคือถ้ำที่ค้างคาวอาศัยนั้นอยู่ในบริเวณวัดเตาปูน หมู่ที่ 2 ซึ่งเป็นพื้นที่ของวัด แต่สัมปทานการครอบครองมูลค้างคาวอย่างไม่เป็นทางการนั้นเป็นของทายาท 30 ครอบครัวในชุมชนเตาปูน นอกจากเม็ดเงินที่หลังไหลเข้าสู่ชุมชนจากมูลค้างคาวแล้วยังมีการ

จำหน่ายของที่ระลึก เช่น ตุ๊กตาผ้าค้ำคาว ฯลฯ อาหาร และอื่น ๆ จากคนในชุมชน (ดูแผนที่ประกอบจากผนวก ก.)

นอกจากนี้ยังมีการร้องขอไปยังหน่วยงานอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า ให้ส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาดูแลบริเวณทางเข้าออกของถ้ำค้ำคาว เพื่อป้องกันคนที่ประสังคร้ายต่อค้ำคาว และต้องการขโมยมูลค้ำคาวไปขาย เหล่านี้จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศถ้ำค้ำคาว ต.เตาปูน จ.ราชบุรี ในการดูแลรักษาพื้นที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ให้คงสภาพที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวมาอย่างยาวนาน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาถึงลักษณะการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ถ้ำค้ำคาว ต.เตาปูน จ.ราชบุรี ในปัจจุบัน
2. เพื่อวิเคราะห์ถึงกระบวนการสื่อสารและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ถ้ำค้ำคาววัดเขาช่องพราน ต.เตาปูน จ.ราชบุรี
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายใต้กรอบการมีส่วนร่วมของชุมชน

นิยามศัพท์

ชุมชน หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลเตาปูน จ.ราชบุรี

การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การที่ประชาชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการระดมความคิด การวางแผน การปฏิบัติตามแผน ติดตาม ตรวจสอบ ตลอดจนร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยว อันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ในท้องถิ่นและการกระจายรายได้ไปสู่ประชาชนในชุมชน การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย

การมีส่วนร่วม หมายถึง การสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น โดยร่วมทำงานกับท้องถิ่น ได้แก่ วัดเป็นผู้ดูแลสถานที่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจัดสรรงบประมาณเพื่อสร้างศูนย์บริการข้อมูลท่องเที่ยว องค์การบริหารส่วนตำบลรับผิดชอบการให้ข้อมูลในศูนย์ฯ ร่วมกับโรงเรียนวัดเขาช่องพราน

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม

และการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

ขอบเขตการวิจัย

ศึกษากระบวนการสื่อสารและการมีส่วนร่วมของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศถ้ำค้างคาว ต.เตาปูน จ.ราชบุรีตั้งแต่เดือนพฤษภาคม - ตุลาคม 2546 รวมระยะเวลา 6 เดือน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ถ้ำค้างคาว วัดเขาช่องพราน ต.เตาปูน จ.ราชบุรี ในปัจจุบัน
2. เพื่อทราบถึงกระบวนการสื่อสารและการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ถ้ำค้างคาว วัดเขาช่องพราน ต.เตาปูน จ.ราชบุรี
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายใต้กรอบการมีส่วนร่วมของชุมชน